

С. В. Король, Т. І. Войтків

ВСТУП ДО ФАХУ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і
газу

Кафедра фінансів

С. В. Король, Т. І. Войтків

ВСТУП ДО ФАХУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ

Івано-Франківськ
2019

УДК 336
К

Рецензент:
Оришин Т. М. канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів

*Рекомендовано методичною радою університету
(протокол № 2 від 09 грудня 2019 р.)*

Король С. В., Войтків Т. І.

К – Вступ до фаху: методичні вказівки для дистанційного вивчення дисципліни. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. 47 с. 2,12 др. арк.

МВ 02070855-13057-2019

Методичні вказівки містять тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, питання для самостійного опрацювання, теми виступів та доповідей, тестові завдання для перевірки знань. Розроблені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Вступ до фаху».

Призначено для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня стаціонарної, заочної та дистанційної форми навчання за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування.

УДК 336

© Король С. В.
© Войтків Т. І.

УДК 336
К -

Рецензент:
Орищин Т. М. канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів

*Рекомендовано методичною радою університету
(протокол №__від_____)*

Король С. В., Войтків Т. І.

К – Вступ до фаху: методичні вказівки для дистанційного вивчення дисципліни. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2019. – 47 с. 2,12 др. арк.

Методичні вказівки містять тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами, питання для самостійного опрацювання, теми виступів та доповідей, тестові завдання для перевірки знань. Розроблені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Вступ до фаху».

Призначено для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня стаціонарної, заочної та дистанційної форми навчання за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування.

Відповідальний за випуск,
завідувач кафедри фінансів

І. Г. Фадєєва

Член експертно-рецензійної
комісії університету

С. А. Побігун

Нормоконтролер

Г. Я. Томашівська

Провідний бібліотекар

Г. М. Мацюк

УДК 336

© Король С. В.
© Войтків Т. І.
© ІФНТУНГ, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	6
МОДУЛЬ 1. ФІНАНСИ І ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ	8
Змістовий модуль 1. Сутнісна характеристика фінансів.....	8
Змістовий модуль 2. Фінансова система і фінансова політика.....	11
Змістовий модуль 3. Фінансовий механізм і фінансове планування.....	14
Змістовий модуль 4. Управління фінансами. Фінансовий контроль.....	16
МОДУЛЬ 2. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ	20
Змістовий модуль 5. Необхідність і суть державних фінансів.....	20
Змістовий модуль 6. Бюджет і бюджетна система.....	22
Змістовий модуль 7. Податки і податкові системи.....	25
Змістовий модуль 8. Страхування.....	28
Змістовий модуль 9. Страховий ринок.....	31
ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ГЛОСАРІЙ	37

ВСТУП

Галузь діяльності фінансиста – планування та управління фінансовими потоками. Головне завдання фінансиста – планувати, куди вкласти гроші; кому, в кого і скільки позичити; які акції придбати і як вигідно продати свої; вміти раціонально розпоряджатися коштами, знаходити шляхи зменшення витрат і збільшення прибутку, ефективно управляти прибутком і рентабельністю, здійснювати фінансовий контроль; обирати ефективні форми розрахунків та умови платежів; орієнтуватися в оподаткуванні, вміти захищати заощадження від інфляції.

Майбутній фінансист повинен мати аналітичний склад розуму, стратегічне мислення, бути відповідальним, уважним, рішучим, вміти ризикувати.

Бакалавр за фахом «Фінанси, банківська справа та страхування» готовий до професійної роботи у фінансових органах державного, регіонального і муніципального рівнів, банках, біржах, страхових компаніях, інвестиційних фондах, економічних службах підприємств і організацій всіх форм власності, на посадах, що вимагають вищої економічної освіти.

Відтак питання необхідності вивчення дисципліни «Вступ до фаху» у закладах вищої освіти України сьогодні не викликає жодного сумніву, оскільки Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, що призводить до значних змін в організації навчального процесу у закладах вищої освіти. Крім того навчальний процес в середній школі та у вищій школі суттєво відрізняється, а даний курс розкриває особливості навчання за обраною спеціальністю та відіграє роль теоретичної бази, з якої починається системне оволодіння науковими знаннями за фахом. Тим самим він сприяє швидкій адаптації студентів першого курсу у новому навчальному закладі та дає можливість зрозуміти значення обраної спеціальності в сучасних умовах господарювання.

Дисципліна «Вступ до фаху» спрямована на підготовку бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування, які повинні знати особливості підприємства, як суб'єкта підприємницької діяльності, його структуру; основні категорії, поняття і механізми реалізації відношень у сферах майбутньої професійної діяльності. Таким чином зумовлені обставини визначили необхідність формування навчальної дисципліни «Вступ до фаху» та забезпечення її навчально-методичними засобами, конспектами лекцій, підручниками та практикумами.

Головною метою вивчення дисципліни є формування у студентів вмінь з підготовки та формування системи фундаментальних знань з теорії фінансів, банківської справи та страхування, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- та макрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи. У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення лекційних та практичних занять. Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів із загальноекономічною та спеціальною літературою, нормативними актами. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Головною метою самостійної роботи студента є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних вмінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості тощо.

Основними завданнями самостійної роботи студентів є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної

самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на рівні світових стандартів.

Самостійна робота студентів охоплює: вивчення лекційного матеріалу; роботу з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури; роботу з матеріалами мережі Інтернет; підготовку до аудиторних занять; контрольну перевірку кожним студентом особистих знань за запитаннями для самодіагностики.

У результаті вивчення даної дисципліни студент має вміти поєднувати теоретичні знання і практичні навички для активізації навчання, а також визначати сферу майбутньої професійної діяльності.

МОДУЛЬ 1 ФІНАНСИ І ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ

Змістовий модуль 1 Сутнісна характеристика фінансів

Вступ.

1. Фінанси як економічні відносини і як грошові фонди за рівнями управління економікою.
2. Об'єктивна необхідність фінансів.
3. Фінанси як економічна категорія.
4. Об'єкт, суб'єкт та функції фінансів.
5. Характерні ознаки фінансів.
6. Склад фінансових відносин.

Базові терміни і поняття

Фінансова наука, фінанси, фінансові ресурси, фонди фінансових ресурсів, функції фінансів, фінансове відтворення.

Питання для самостійного опрацювання

1. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями.
2. Історичний аспект виникнення фінансів.

Теми виступів та доповідей

1. Історичні передумови виникнення науки про фінанси.
2. Процес трансформації виробничих відносин у фінансові.
3. Сутність фінансів як історичної категорії.
4. Ознаки нормальної і кризової фінансової ситуації в країні.
5. Моделі фінансових відносин.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. У чому полягає різниця між виробничими і фінансовими відносинами?
2. Коли вперше було визначено термін «fінансія»?
3. Хто є суб'єктами фінансових відносин?
4. Назвіть об'єкти фінансових відносин.
5. Які існують фінансові суперечності?
6. У чому полягає сутність і механізм дії розподільної функції фінансів?
7. У чому проявляється сутність і значення контрольної функції фінансів?

Тестові завдання

1. Фінанси – це:
 - а) усі види доходів держави і підприємств;
 - б) еквівалент коштів;
 - в) економічні відносини, що складаються при утворенні, розподілі й використанні грошових фондів;

г) формування і використання засобів державного бюджету.

2. Об'єктами фінансових відносин є:

- а) прибуток, податки, цінні папери;
- б) валовий суспільний продукт і національний доход;
- в) грошові доходи;
- г) держава, підприємства, громадяни.

3. Суб'єктами фінансових відносин є:

- а) національний доход і валовий суспільний продукт;
- б) держава, підприємства, громадяни;
- в) надходження від державних позик;
- г) податки, цінні папери, валюта.

4. У широкому розумінні під фінансовою наукою слід розуміти:

- а) сукупність колективів, інститутів, установ і підрозділів, які забезпечують здійснення фінансової наукової діяльності;
- б) діяльність, пов'язану з продукуванням знань про фінанси;
- в) спеціалізовану галузь наукових знань, наукову діяльність, спрямовану на вивчення фінансів у теоретичному та практичному аспектах, а також форм організації і функціонування їх окремих інститутів;
- г) сукупність знань, відомостей, інформації про фінанси.

5. Виділити ознаки фінансів:

- а) грошові відносини між суб'єктами;
- б) рівноправність держави та інших суб'єктів фінансових відносин;
- в) фінансові відносини мають фондний характер;
- г) необхідність створення фіскального апарату;
- д) матеріальною основою існування та функціонування фінансів є не тільки гроші.

6. Спочатку термін «financia» означав:

- а) систему грошових відносин між державою і населенням;
- б) грошовий платіж;
- в) фонд коштів;
- г) податкові надходження в бюджет.

7. Посилення ролі фінансів у ринковій економіці виражається так:

- а) ускладнення взаємозв'язку між суб'єктами господарської діяльності;
- б) фінанси перестають бути самостійною сферою грошових відносин;
- в) гроші, виконуючи функцію обігу, стають капіталом;
- г) зниження ролі фінансів на мікрорівні й збільшення їх значення на макрорівні.

8. Виділити передумови виникнення фінансів:

- а) глава держави (монарх) став одноосібно розпоряджатися загальнодержавним фондом коштів;
- б) усунення монарха від управління скарбницею внаслідок революційних перетворень;
- в) виникли системи державних доходів і витрат;

г) збори в бюджет здійснювалися у вигляді натуральних податей.

9. Системний характер формування та виконання бюджету означає:

- а) визначений склад і сума державних доходів і витрат;
- б) визначений склад і структура державних доходів та витрат, а також їх законодавче закріплення;
- в) законодавче закріплення порядку надходження податків у бюджет;
- г) основні групи видаткової частини бюджету практично не змінювались протягом тривалого часу.

10. Перший етап розвитку фінансів характеризується нерозвиненістю фінансів. Для нього властиві такі риси:

- а) основна маса коштів витрачалася на військові цілі;
- б) обмежена кількість фінансових відносин;
- в) високий ступінь впливу фінансів на економіку;
- г) вузькість фінансової системи;
- д) багатоланковість фінансової системи.

11. Суспільне призначення фінансів:

- а) формування та використання грошових фондів держави за допомогою особливих форм руху вартості;
- б) рух вартості без участі готівки перерахуванням коштів по рахунках кредитних установ;
- в) грошові відносини з мобілізації фінансових ресурсів у розпорядження держави;
- г) грошові відносини, пов'язані з використанням державних засобів на потреби держави.

12. Функція фінансів "утворення доходів" має також іншу назву:

- а) здійснення витрат;
- б) розподільна;
- в) нагромадження капіталу;
- г) системотвірна.

13. Розподільна функція фінансів проявляється через:

- а) заходи фінансового впливу;
- б) управлінські рішення фінансової служби;
- в) розподіл та перерозподіл усіх грошових надходжень;
- г) концентрацію фінансових ресурсів.

14. Функція утворення доходів виявляється через:

- а) своєчасну й повну концентрацію фінансових ресурсів у фондах коштів;
- б) розподіл та перерозподіл усіх грошових надходжень;
- в) заходи фінансового впливу;
- г) стимулювання росту фінансових ресурсів.

15. Із запропонованих факторів укажіть ті, що визначають ефективність фінансового сектора:

- а) відмовлення від пільгового кредитування приватних та державних фірм;

- б) скасування планів розподілу кредитів;
- в) зниження поточного дефіциту бюджету;
- г) встановлення єдиної системи обмінних курсів валют;
- д) збільшення витрат на оборону;
- є) стимулювання інфляції;
- ж) проведення конверсії військового виробництва;
- з) встановлення пільгового кредитування приватних фірм;
- і) послаблення податкового тягаря на вітчизняного товаровиробника;
- к) розвиток підприємництва.

Література: основна [9]; додаткова [15, 16, 19, 20, 22]

Змістовий модуль 2. Фінансова система і фінансова політика

1. Суть фінансової системи, її склад та принципи побудови.
2. Загальна характеристика сфер і ланок фінансової системи.
3. Зміст та призначення фінансової політики.
4. Види фінансової політики та їх характеристика.
5. Методи реалізації фінансової політики.

Базові терміни і поняття

Фінанси, фінансова система, фінансова політика, фінансові ресурси, сфери, ланки.

Питання для самостійного опрацювання

1. Проблеми розвитку фінансової системи в Україні.
2. Фінансова стратегія і фінансова тактика.
3. Особливості сучасної фінансової політики України.

Теми виступів та доповідей

1. Сфери та ланки фінансової системи України.
2. Склад фінансових органів та інститутів.
3. Загальні риси фінансових систем розвинутих країн світу.
4. Порівняння фінансових систем країн світу з фінансовою системою України.
5. Характеристика фінансової стратегії та фінансової тактики.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. У чому полягає сутність фінансової системи?
2. Назвіть сфери фінансової системи України.
3. Дайте характеристику ланок фінансової системи України.
4. Який склад фінансової системи України за організаційною структурою?
5. Дайте порівняльну характеристику фінансової системи України та фінансових систем розвинутих країн світу.

6. У чому полягає сутність фінансової політики?
7. Назвіть ланки фінансової політики країни.
8. На яких принципах будується фінансова політика України?

Тестові завдання

1. Які елементи включає фінансова система:
 - а) державні фінанси;
 - б) фінанси суб'єктів господарювання;
 - в) фінанси страхування;
 - г) фінансовий ринок;
 - д) фінанси державних підприємств?

2. Що визначає структуру фінансової системи держави:
 - а) розміри держави;
 - б) економічна модель суспільства;
 - в) рівень розвитку суспільства;
 - г) адміністративно-територіальний поділ держави;
 - д) наявність зовнішнього руху капіталу?

3. Змістовність фінансової політики держави розкривається в:
 - а) результатах, що можуть бути отримані внаслідок її реалізації;
 - б) структурних елементах фінансової політики;
 - в) результатах виконання Державного бюджету;
 - г) нормативно-правовій базі, що регламентує функціонування фінансової політики;
 - д) системі формування, розподілу та перерозподілу ВВП.

4. Які з цих функцій не виконує Міністерство фінансів України:
 - а) розроблення основних напрямів фінансової політики держави;
 - б) забезпечення бюджетного процесу;
 - в) регулювання фінансових відносин на мікроекономічному рівні;
 - г) оцінювання й аналіз динаміки обсягів прибутку державних підприємств;
 - д) організація функціонування ринку цінних паперів?

5. Які критерії вибору оптимально розрахунку планових показників за методом оптимізації планових рішень:
 - а) мінімуму сукупних витрат;
 - б) мінімуму поточних витрат;
 - в) мінімуму частки змінних витрат у сукупних витратах;
 - г) максимуму оборотності оборотного капіталу;
 - д) максимуму прибутку за фінансовими операціями?

6. Фінансова система – це єдина система, тому що:
 - а) вона базується на єдиному джерелі ресурсів усіх ланок;
 - б) джерелом централізованих грошових фондів є національний доход;
 - в) її функція – забезпечення певних темпів розвитку всіх галузей промисловості;
 - г) фінансова система складається тільки з однієї ланки.

7. Найбільш динамічною частиною фінансової політики є:

- а) стратегія управління фінансами;
- б) тактика управління фінансами;
- в) фінансовий механізм;
- г) функціональна система управління.

8. Які функціональні елементи управління фінансами:

- а) планування;
- б) кредитування;
- в) оперативне управління;
- г) контроль;
- д) вибір виду фінансового механізму.

9. За внутрішньою будовою фінансова система – це:

- а) сукупність фінансових органів та інститутів;
- б) сукупність відносно відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу і перерозподілу ВВП;
- в) конкретні види фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємств;
- г) система замкнених перерозподільчих відносин.

10. Які принципи побудови фінансової системи?

- а) єдність і функціональне призначення;
- б) єдність і централізм;
- в) комерційний розрахунок і функціональне призначення;
- г) централізм і функціональне призначення.

11. У фінансовій системі виділяють такі сфери фінансових відносин:

- а) державні фінанси і фінансовий ринок;
- б) фінанси суб'єктів господарювання і державні фінанси;
- в) міжнародні фінанси, державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінансовий ринок;
- г) макро- і мікроекономіка.

12. За характером заходів і часом їх здійснення фінансову політику поділяють на:

- а) фінансову тактику і фінансову стратегію;
- б) фінансову стратегію і бюджетне регулювання;
- в) оперативну фінансову політику і фінансову тактику;
- г) фінансову стратегію і податкову політику.

13. Яке визначення найкраще характеризує зміст фінансової політики держави?

- а) розробка основних напрямів формування і використання фінансів, виходячи із необхідності вирішення економічних і соціальних завдань суспільства;
- б) розробка основних напрямів економічного і соціального розвитку суспільства (держави);
- в) розробка заходів щодо регулювання грошового обігу і операцій на відкритому ринку цінних паперів;

г) розробка заходів щодо охорони довкілля.

14. Фінансова стратегія держави — це:

- а) сформована система довготермінових цілей фінансової діяльності й найефективніших шляхів їх досягнення, які визначаються фінансовою ідеологією;
- б) напрями, форми і методи використання фінансових ресурсів;
- в) система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з рухом фінансових ресурсів;
- г) процес визначення оптимальної структури капіталу.

Література: основна [9]; додаткова [15, 18, 19, 20, 22]

Змістовий модуль 3. Фінансовий механізм і фінансове планування

- 1. Суть та структура фінансового механізму.
- 2. Зміст, цілі, функції і принципи фінансового планування.
- 3. Методологія фінансового планування. Види та сутність фінансових планів.

Базові терміни і поняття

Фінансовий механізм, фінансове планування, фінансове прогнозування.

Питання для самостійного опрацювання

- 1. Сутність збалансованості фінансового плану.
- 2. Бюджет (кошторис) як інструмент фінансового планування.
- 3. Гнучкість планування та його значення для підприємства.
- 4. Види фінансового планування за плановим періодом.
- 5. Ревізія та аудит.
- 6. Система фінансових балансів.

Теми виступів та доповідей

- 1. Структурна характеристика фінансового механізму.
- 2. Роль фінансового планування та прогнозування як ланок фінансового механізму країни.
- 3. Основи фінансового права.

Питання для обговорення та самопідготовки

- 1. Що являє собою фінансовий механізм?
- 2. Назвіть складові фінансового механізму.
- 3. Які завдання мають фінансове планування та прогнозування?
- 4. Які органи здійснюють управління фінансами в Україні?
- 5. Назвіть види, форми й методи фінансового контролю.
- 6. Які є цілі фінансового планування?

7. Які є функції і принципи фінансового планування?
8. В чому полягає методологія фінансового планування?
9. Які є види фінансових планів?

Тестові завдання

1. Що не включає в себе фінансовий механізм:

- а) засоби розподілу національного доходу;
- б) засоби утворення державних бюджетних фондів на загальнодержавному та територіальному рівнях;
- в) засоби формування соціальних позабюджетних державних фондів;
- г) фінансові переваги;
- д) типи платежів у позабюджетні державні фонди та бюджет;
- е) фінансовий контроль;
- ж) фінансові сфери та ланки;
- з) фінансове планування та прогнозування?

2. Які існують види фінансових перевірок:

- а) повторні та зустрічні;
- б) тематичні;
- в) раціоналізаторські;
- г) документальні;
- д) санкційні;
- е) камеральні?

3. Директивний фінансовий механізм включає такі інструменти:

- а) податки;
- б) державний кредит;
- в) форми й види грошових фондів підприємств;
- г) фінансове планування,
- д) організація бюджетного устрою,
- е) порядок використання фінансових ресурсів, що залишаються на підприємстві після сплати податків.

4. Напрямки діяльності, що визначають довгострокову й середньострокову перспективу використання фінансів, це:

- а) тактика управління фінансами;
- б) організація фінансових відносин;
- в) стратегія управління фінансами;
- г) фінансові інструменти.

5. Невтручання держави в економіку – це основна риса певного типу фінансової політики, а саме:

- а) класичного;
- б) регулюючого;
- в) планово-директивного.

6. Вибрати правильні вирази:

- а) основою фінансової системи служать фінанси підприємств;
- б) фінансова система не має єдиного джерела ресурсів усіх ланок;
- в) фінанси суб'єктів господарської діяльності включають фінансові ресурси державних і колективних суб'єктів;
- г) фінанси мають дві функції: розподільну й контрольну;
- д) фінансиста виділяють не одну концепцію відносно "роботи" , що виконується фінансами.

7. Серед переваг класичного типу фінансової політики варто виділити:

- а) стимулювання державних витрат;
- б) ефективність податків з погляду механізму їх стягнення;
- в) простоту системи управління фінансами;
- г) багатоцільове регулювання економіки з боку держави.

8. Серед особливостей фінансового механізму регулюючого типу фінансової політики виділяють:

- а) стимулювання державних витрат, за рахунок яких формується додатковий попит;
- б) законодавче закріплення прибуткового податку за прогресивними ставками з метою вилучення доходів, що використовуються у вигляді заощаджень;
- в) обмеження державних витрат;
- г) вилучення невикористаних відповідно до державного плану фінансових ресурсів підприємств.

9. Елементами фінансового механізму є:

- а) фінансове планування і прогнозування, фінансові важелі та стимули;
- б) фінансові санкції, фінансові резерви, фінансові ліміти;
- в) нормативно-правове забезпечення;
- г) правильні відповіді а, б і в.

10. Фінансове планування розглядається як:

- а) метод формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства;
- б) розробка фінансової політики відповідно до фінансової діяльності підприємства;
- в) процес розробки системи фінансових планів і бюджетів;
- г) інструмент перерозподілу фінансових ресурсів держави.

11. До основних методів фінансового планування відносять:

- а) балансовий, нормативний;
- б) економіко-математичне прогнозування і моделювання;
- в) метод фінансових коефіцієнтів;

Література: основна [9]; додаткова [14, 15, 19, 20, 22]

Змістовий модуль 4. Управління фінансами. Фінансовий контроль.

1. Управління фінансами та його складові елементи. Стратегічне та оперативне управління фінансами.

2. Розподіл функцій в управлінні фінансами між державними органами. Функції Міністерства фінансів України та його структурних підрозділів в управлінні фінансами.
3. Характеристика основних елементів фінансового контролю.

Базові терміни і поняття

Фінансовий контроль, фінансовий важіль, оперативне управління, структура, повноваження, аудит.

Питання для самостійного опрацювання

1. Організація управління фінансами в Україні.
2. Організація фінансового контролю в Україні.
3. Відмінності фінансового контролю та аудиту.

Теми виступів та доповідей

1. Особливості управління фінансами в Україні.
2. Фінансове планування і прогнозування в умовах ринкової економіки.
3. Основні аспекти фінансового контролю в умовах сьогодення.
4. Види, методи і форми фінансового контролю крізь призму вітчизняних реалій.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. Дайте визначення поняття «фінансовий контроль».
2. З яких елементів складається система фінансового контролю?
3. Які завдання постають перед фінансовим контролем?
4. Назвіть функції фінансового контролю.
5. Назвіть та охарактеризуйте принципи фінансового контролю.
6. Як класифікують фінансовий контроль за часом проведення контрольних заходів (дій) та охарактеризуйте ці види?
7. Як класифікують фінансовий контроль за суб'єктами контрольних дій та охарактеризуйте ці види?
8. Як класифікують фінансовий контроль за обсягом контрольних заходів та охарактеризуйте ці види?
9. Як класифікують фінансовий контроль залежно від характеру контрольного заходу та охарактеризуйте ці види?
10. Назвіть та охарактеризуйте суб'єктів державного фінансового контролю.
11. Які прийоми та способи відносять до документальних методів?
12. Які прийоми та способи відносять до фактичних методів?
13. Конкретизуйте місце Міністерства фінансів України у формуванні та реалізації фінансової політики держави.

Тестові завдання

1. Фінансовий контроль за правовою формою розподіляють на такі елементи:

- а) державний;
- б) відомчий;
- в) міністерський;
- г) внутрішньогосподарський;
- д) громадський;
- е) господарський;
- ж) правовий;
- з) цивільний.

2. Моніторинг як елемент фінансового контролю – це:

- а) сукупність дій, прийомів і способів постійного, систематичного спостереження за формуванням і розподілом фінансових ресурсів на макроекономічному рівні з метою визначення поточних змін і оперативного виявлення слабких місць;
- б) сукупність дій, прийомів і способів постійного, систематичного спостереження за фінансовою діяльністю або окремими фінансовими операціями спостережуваного суб'єкта з метою визначення поточних змін і оперативного виявлення слабких місць;
- в) сукупність дій, прийомів і способів постійного, систематичного спостереження за фінансовою діяльністю або окремими фінансовими операціями спостережуваного суб'єкта з метою застосування фінансових санкцій.

3. Фінансовий контроль включає:

- а) контроль за дотриманням фінансово-господарського законодавства;
- б) оцінку економічної ефективності фінансово-господарських операцій;
- в) делегування відповідальності за окремими ділянками фінансової роботи;
- г) оцінку доцільності зроблених витрат;
- д) розробку фінансової стратегії.

4. Виділіть класифікаційні ознаки видів контролю:

- а) час проведення;
- б) суб'єкти;
- в) планування;
- г) сфери фінансової діяльності;
- д) методи проведення;
- є) аудиторський і відомчий.

5. Види внутрішньовідомчого контролю:

- а) оперативний;
- б) стратегічний;
- в) аудиторський;
- г) обов'язковий;
- д) відомчий.

6. Державний фінансовий контроль включає:

- а) розробку, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів та позабюджетних фондів;
- б) контроль за фінансовою діяльністю державних підприємств, установ, банків;
- в) вибір системи оплати праці;
- г) контроль недержавної сфери економіки;

д) встановлення обов'язкового для всіх підприємств, організацій і посадових осіб порядку здійснення фінансової діяльності.

7. Попереджати можливі зловживання при одержанні та витрачанні коштів покликаний певний вид контролю. Це:

- а) президентський;
- б) поточний;
- в) валютний;
- г) податковий;
- д) оперативний.

8. Фінансовий контроль за діяльністю підприємств включає контроль з боку:

- а) держави;
- б) посередницьких фірм;
- в) трастових компаній;
- г) кредитних установ;
- д) акціонерів;
- є) економічних служб підприємства.

9. Органи виконавчої влади України, які здійснюють фінансовий контроль:

- а) Адміністрація Президента України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Національний банк України;
- г) аудиторські фірми;
- д) Контрольно-ревізійне управління.

10. За формою проведення фінансовий контроль буває:

- а) обов'язковим;
- б) попереднім;
- в) ініціативним;
- г) оперативним;
- д) бюджетним.

11. За методом проведення виділяють такі види контролю:

- а) аудиторський;
- б) кредитний;
- в) ревізія;
- г) нагляд;
- д) поточний;
- є) обстеження.

12. За сферою фінансової діяльності виділяють такі види контролю:

- а) оперативний;
- б) страховий;
- в) податковий;
- г) валютний;
- д) стратегічний;
- є) аудиторський.

13. Управління фінансами включає дві основні складові:
- а) фінансове забезпечення і фінансове регулювання;
 - б) органи управління та форми і методи управлінської діяльності;
 - в) нормативне і правове забезпечення;
 - г) фінансовий і кредитний механізми.

Література: основна [9]; додаткова [11, 15, 19, 20, 22]

МОДУЛЬ 2 ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

Змістовий модуль 5. Необхідність і суть державних фінансів

1. Сутність та значення державних фінансів.
2. Склад державних фінансів

Базові терміни і поняття

Державні фінанси, державний бюджет, державні цільові фонди, державний кредит, загальнодержавні фінанси, місцеві фінанси, державні доходи, державні видатки, поточні видатки, видатки розвитку.

Питання для самостійного опрацювання

1. Склад державних фінансів: фінанси підприємств і організацій різних форм власності; державний кредит; державне особисте і майнове страхування.

Теми виступів та доповідей

1. Склад головних фондів фінансових ресурсів держави.
2. Джерела формування фінансових ресурсів держави.
3. Шляхи вдосконалення функціонування фінансових органів та інститутів.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. Дайте визначення державних фінансів.
2. Охарактеризуйте структуру державних фінансів.
3. Дайте характеристику ролі державних фінансів та їх окремих ланок.
4. Якими грошовими потоками характеризується сфера державних фінансів?
5. Назвіть головні фонди фінансових ресурсів держави.
6. Які існують джерела формування фондів фінансових ресурсів держави?
7. Назвіть шляхи вдосконалення функціонування фінансових органів та інститутів.

Тестові завдання

1. Зародження державних фінансів пов'язано с процесами:

- а) державотворення;
- б) розвитку фінансів
- в) всі відповіді правильні.

2. Державні фінанси – це:

- а) система економічних відносин з приводу створення, розподілу та використання фондів фінансових ресурсів для забезпечення державою виконання її функцій і задоволення потреб суспільства;
- б) сукупність грошових ресурсів, які належать державі і призначені для використання на забезпечення виконання притаманних державі економічних, соціальних і політичних функцій;
- в) всі визначення правильні.

3. Держава використовує фінансові інструменти реалізації макроекономічних цілей у наступних випадках:

- а) у зонах так званих “вад ринку”, коли вільна дія ринкових сил не забезпечує оптимального розміщення і використання ресурсів;
- б) для забезпечення соціальної справедливості, передаючи частину прибутків одних соціальних верств населення на користь інших;
- в) всі відповіді правильні.

4. Функції державних фінансів:

- а) надання суспільних товарів і послуг або регулювання процесу, відповідно до якого визначається склад суспільних товарів і послуг, отже - відбувається розподіл обмежених виробничих факторів (робочої сили та капіталів) між суспільним і приватним секторами (алокаційна функція);
- б) коригування розподілу доходів і майна (дистрибутивна функція);
- в) підтримання високого рівня зайнятості при достатній стабільності цін (стабілізаційна функція);
- г) фінанси державного сектору економіки;
- д) державний кредит; страхові та резервні фонди.

5. Головне призначення державних фінансів:

- а) за допомогою різних фінансових інституцій сприяти успішному економічному й соціальному розвитку держави, забезпеченню прав і свобод людини;
- б) виконання бюджету;
- в) фінансове забезпечення розпорядників коштів.

6. До складу фінансової інфраструктури належать:

- а) система органів управління фінансами;
- б) нормативно-законодавча база;
- в) підготовка фахівців;
- г) спеціалізоване виробництво;
- д) усі відповіді правильні.

7. Зведений бюджет держави, фінанси державного сектору економіки, резервні та страхові фонди, цільові фонди та державний кредит – це:

- а) ланки державних фінансів;
- б) складові фінансової системи;
- в) сфери фінансової системи.

8. Центральною ланкою державних фінансів є:

- а) державний кредит;
- б) резервні та страхові фонди;
- в) зведений бюджет України;
- г) апарат управління державними фінансами.

9. Бюджет держави є складова ланка:

- а) загальнодержавних фінансів;
- б) місцевих фінансів;
- в) державних фінансів.

10. Фінансові ресурси – це :

- а) система грошових фондів, що знаходиться в руках держави;
- б) система грошових фондів, що забезпечує процес виробництва і відтворення.
- в) грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу та використання ВВП за певний період.

11. У розпорядженні держави не знаходяться:

- а) фінансові ресурси фінансових державних інституцій;
- б) фінансові ресурси місцевих бюджетів;
- в) фінансові ресурси господарських підприємств;
- г) фінансові ресурси цільових державних фондів.

12. Державні доходи – це:

- а) доходи державних підприємств, установ, організацій;
- б) сума коштів, що витрачається державою в процесі здійснення її фінансової діяльності;
- в) сума коштів, що мобілізується державою на забезпечення своєї діяльності.

13. До централізованих державних доходів не належать:

- а) державний бюджет;
- б) місцеві бюджети;
- в) державні цільові фонди;
- г) доходи державних підприємств, установ, організацій.

Література: основна [2, 6, 9, 10]; додаткова [15, 20-22]

Змістовий модуль 6. Бюджет і бюджетна система

1. Призначення бюджету в економіці. Державний бюджет як економічна категорія.
2. Функції державного бюджету та його види.
3. Структура бюджетної класифікації в Україні. Функціональна структура витрат бюджетів.

Базові терміни і поняття

Бюджет, бюджетний дефіцит, бюджетна класифікація, бюджетний процес, бюджетна система, видатки бюджету, дотації, доходи бюджету, дефіцит бюджету, доходи від операцій із капіталом, неподаткові надходження, офіційні трансферти, принципи бюджетної системи, податкові надходження, субвенція, субсидія, цільові фонди.

Питання для самостійного опрацювання

1. Бюджетна система України.
2. Склад бюджетної системи України.
3. Принципи побудови фінансової системи держави.
4. Використання бюджету у процесах регулювання економіки та забезпечення добробуту населення.

Теми виступів та доповідей

1. Соціально-економічна характеристика державного бюджету.
2. Етапи бюджетного процесу.
3. Шляхи подолання бюджетного дефіциту.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. Охарактеризуйте бюджет як економічну категорію.
2. Охарактеризуйте бюджет як основний фінансовий план держави.
3. У чому проявляється матеріальний зміст бюджету?
4. Яка бюджетна будова в Україні?
5. Охарактеризуйте склад бюджетної системи України.
6. Охарактеризуйте порядок складання і розгляду державного бюджету.
7. Що таке бюджетний дефіцит і профіцит?
8. Які законодавчі акти регулюють бюджетний процес і бюджетні процедури?
9. Хто здійснює виконання державного бюджету?
10. Які органи здійснюють контроль за розподілом бюджетних коштів?

Тестові завдання

1. Бюджет як економічна категорія – це:
 - а) сукупність економічних відносин між державою, з одного боку, та фізичними та юридичними особами – з іншого з приводу розподілу та перерозподілу ВВП, а за певних умов – і національного багатства з метою формування та використання централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій;
 - б) сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією та розміщенням фінансових ресурсів з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання ВВП, а за певних умов – і національного багатства;

- в) розпис доходів і видатків держави, затверджений органами законодавчої влади у формі закону;
- г) загальнодержавний фонд грошових коштів, призначений для виконання державою її функцій.

2. До бюджетів місцевого самоврядування не належать:

- а) бюджети районів у містах;
- б) бюджети об'єднаних територіальних громад;
- в) бюджети областей;
- г) бюджети сіл.

3. Бюджет за економічним змістом — це:

- а) план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади України, органами влади Автономної Республіки Крим та місцевими органами самоврядування;
- б) загальнодержавний фонд коштів, з якого органи державної влади отримують кошти для матеріального опосередкування свого функціонування;
- в) відносини щодо формування на загальнодержавному і регіональному рівнях централізованих фондів, призначених для реалізації функцій держави;
- г) загальне можливе обчислення майбутніх видатків та очікуваних для покриття їх доходів держави з підведеним балансом для певного майбутнього періоду часу

4. Період дії бюджету (бюджетний період) в Україні встановлено на строк:

- а) з 1 квітня по 31 березня;
- б) з 1 липня по 30 червня;
- в) з 1 січня по 31 грудня;
- г) з 1 вересня по 31 серпня

5. Бюджет як фінансовий план — це:

- а) встановлений нормами закону, прийнятого Верховною Радою або рішеннями місцевих Рад, план формування і використання децентралізованого фонду коштів, необхідного для здійснення їх завдань, функцій держави в цілому та органів місцевого самоврядування;
- б) розпис доходів і видатків держави, який затверджується органами законодавчої і представницької влади у вигляді закону;
- в) план формування централізованого фонду коштів та його використання, що відображає економічну, соціальну, оборонну та міжнародну політику держави;
- г) плановий документ, в якому встановлюється обсяг бюджетних асигнувань, їх постатейний і поквартальний розподіли;
- д) план формування централізованих та децентралізованих фондів коштів та їх використання

6. Які показники характеризують стан бюджету фінансового плану?

- а) профіцит; баланс; надлишок; дефіцит;
- б) бюджетний дефіцит; баланс бюджету; профіцит; надлишок;
- в) бюджетна рівновага; дефіцит; надлишок;
- г) рівновага доходів і видатків бюджету; бюджетний дефіцит; перевищення доходів над видатками;

д) баланс бюджету; бюджетний дефіцит; надлишок

7. В яких розрізах розглядається структура бюджету і держави?

- а) бюджетний устрій та бюджетна система;
- б) бюджетний процес та бюджетний устрій;
- в) горизонтальний і вертикальний;
- г) склад і питома вага

8. Які є види бюджетів?

- а) Державний бюджет і місцеві бюджети.
- б) центральні та місцеві бюджети.
- в) централізовані та децентралізовані бюджети.
- г) Державний бюджет, регіональні та місцеві бюджети.

9. Які є джерела покриття бюджетного дефіциту:

- а) державний кредит, податки, прибуток, інвестиції;
- б) державна позика, грошова емісія;
- в) надзвичайний податок, комерційний кредит, амортизаційні нарахування;
- г) міжнародний кредит, валютний фонд держави, монетарні метали;
- д) євровалюта, промислове золото, діаманти, національний дохід

10. До бюджетної системи України належать:

- а) Державний бюджет України, місцеві бюджети;
- б) центральні та місцеві бюджети;
- в) Державний бюджет України, Республіканський бюджет АР Крим та місцеві бюджети;
- г) центральний і регіональні бюджети.

Література: основна [1, 3-5, 7]; додаткова [12, 13, 17, 19, 20, 22]

Змістовий модуль 7. Податки і податкові системи

1. Призначення податків у економічній системі держави. Історичний аспект виникнення і розвитку податків.
2. Функції податків.
3. Податкова система України: загальнодержавні та місцеві податки і збори.
4. Види і форми податків.
5. Принципи створення і основні риси податкових систем.

Базові терміни і поняття

Податок, податкова система, елементи податку, функції податків, ознака податків, класифікація податків і зборів, принципи побудови системи оподаткування, принципи податкового законодавства.

Питання для самостійного опрацювання

1. Міжнародний досвід функціонування та розвитку податкових систем.
2. Принципи оптимальності податкових систем.

Теми виступів та доповідей

1. Правове регламентування – основа податкової діяльності.
2. Становлення та розвиток податкової служби України.
3. Шляхи оптимізації розмежування функцій між ланками у податковій системі.
4. Відповідальність платників як засіб боротьби з ухиленням від сплати податків.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. Що таке податки?
2. Які існують форми платежів юридичних і фізичних осіб держави?
3. Які функції виконують податки?
4. Який склад податкової системи України? Охарактеризуйте її структуру.
5. Які права й обов'язки податкової служби України?
6. Охарактеризуйте елементи системи оподаткування України.
7. За якими ознаками здійснюється класифікація податків?
8. У чому полягають сутність, переваги і недоліки непрямого оподаткування?
9. Назвіть платежі за ресурси та інші обов'язкові платежі, які сплачуються юридичними та фізичними особами в Україні.
10. Які місцеві податки та збори існують в Україні?
11. Назвіть форми й методи контролю за дотриманням податкового законодавства.

Тестові завдання

1. Базовий податковий (звітний) період включає:
 - а) період, за який платник податків зобов'язаний подавати податкові декларації та сплачувати до бюджету суми податків і зборів;
 - б) період, за який платник податків зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації (звіти, розрахунки) та сплачувати до бюджету суми податків і зборів;
 - в) період, за який платник податків зобов'язаний сплачувати до бюджету суми податків і зборів;
 - г) період, який дорівнює календарному року, календарному півріччю, календарному кварталу, календарному місяцю.
2. В який спосіб платники податки можуть подавати податкову звітність до контролюючих органів:
 - а) виключно особисто;
 - б) виключно поштою;
 - в) особисто, поштою й електронною поштою?
3. У рамках якого податку виконує свою функцію податковий агент:
 - а) податок на додану вартість;
 - б) податок на доходи фізичних осіб;

в) акцизний податок?

4. Податкова звітність платниками податків подається до:

- а) Міністерства фінансів України;
- б) Кабінету Міністрів України;
- в) Державної фіскальної служби України.

5. Яким із принципів податкового законодавства передбачено установлення податків і зборів відповідно до платоспроможності платників податків:

- а) стабільність;
- б) фіскальна достатність;
- в) соціальна справедливість?

6. Податки – це:

- а) обов'язкові платежі, що стягуються до державного бюджету з юридичних та фізичних осіб;
- б) добровільні внески юридичних та фізичних осіб, що сплачуються до бюджетів відповідних рівнів;
- в) обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку.

7. Податковим кодексом України встановлено такі види податків:

- а) загальнодержавні та місцеві;
- б) спеціальні та загальні;
- в) прямі та непрямі.

8. До місцевих податків відносяться:

- а) податок на прибуток, акцизний податок;
- б) податок на майно, єдиний податок,;
- в) мито, екологічний податок.

9. За економічним змістом податки – це:

- а) фінансові відносини між державою і платниками податків з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів;
- б) фінансові відносини між бюджетом і платниками податків;
- в) фінансові відносини між державою і юридичними особами з метою поповнення доходної частини бюджету.

10. Неподаткові платежі – це:

- а) фіскальний інструмент формування доходів бюджету;
- б) платежі, що не мають цільового призначення, для них не створено централізованого фонду і тому вони надходять до бюджету;
- в) кошти, які не мають постійного джерела.

11. За допомогою фіскальної функції податків держава:

- а) одержує постійні, стабільні доходи у вигляді податкових надходжень;
- б) впливає на різні сторони діяльності платників податків;
- в) проводить перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту.

12. Об'єкт оподаткування – це:

- а) доходи, за рахунок яких сплачується податок;
- б) доходи, які підлягають оподаткуванню;
- в) особа, на яку законом покладено обов'язок сплачувати податок.

13. Суб'єкт податку – це:

- а) фізична або юридична особа, на яку законом покладено обов'язок із сплати податків та зборів;
- б) предмет, який підлягає оподаткуванню;
- в) суб'єкти підприємницької діяльності, які мають взаємовідносини з бюджетом.

14. Одиниця виміру бази оподаткування – це:

- а) конкретні вартісні, фізичні та інші характеристики певного об'єкта оподаткування;
- б) конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування;
- в) частка податку в доході платника.

15. Податкова ставка – це:

- а) величина податку на одиницю оподаткування;
- б) частка податку в доході платника;
- в) одиниця виміру бази оподаткування.

Література: основна [1, 3-5, 7, 8]; додаткова [12, 13, 17, 19, 23]

Змістовий модуль 8. Страхування.

- 1. Економічна необхідність і роль страхування в забезпеченні безперервності суспільного виробництва. Особливості фінансових відносин у сфері страхування.
- 2. Функції страхування. Суб'єкти страхових відносин.
- 3. Класифікація страхування за об'єктами і за ознакою ризику.

Базові терміни і поняття

Державний нагляд за страховою діяльністю, застрахований, перестраховання, страховик, страхувальник, страхування.

Питання для самостійного опрацювання

- 1. Форми і методи страхового захисту.
- 2. Система страхових фондів.
- 3. Принципи обов'язкового і добровільного страхування.

Теми виступів та доповідей

- 1. Особливості античного страхування як першого етапу розвитку страхових відносин.
- 2. Капіталістичне страхування і його особливості.

3. Історичні аспекти розвитку страхування на території України.
4. Формування і розвиток теорії страхування.
5. Шляхи оптимізації видів добровільного і обов'язкового страхування в Україні.
6. Розвиток взаємного страхування в Україні.
7. Розвиток комерційного страхування в Україні.
8. Проблемні аспекти функціонування державного обов'язкового особистого страхування.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. У чому полягає економічна сутність страхування?
2. Назвіть функції страхування.
3. Назвіть основні класифікаційні ознаки страхування.
4. Яке призначення державного страхування?
5. Назвіть види державного страхування.
6. Хто здійснює контроль за діяльністю страхових органів?
7. Розвиток страхових відносин відбувався еволюційно чи революційно?
8. Чи може страхування тлумачитись тільки як економічна категорія?
9. Запропонуйте можливі доповнення функцій страхування новими і обґрунтуйте доцільність своїх пропозицій.
10. Чи можна сьогодні обійтись без послуг професійних страхових компаній підприємницька структура і звичайна людина?
11. Чи може бути страхування джерелом збагачення?
12. Чому страхування в Україні є виключним видом діяльності? Можливо Ви з цим не згодні?

Тестові завдання

1. Виберіть основну причину виникнення та існування страхування?
 - а) захист майнових інтересів суб'єктів виробничих відносин і суспільства від несприятливих подій (ризиків);
 - б) створення сезонних запасів;
 - в) збільшення обсягів виробництва;
 - г) здійснення запобіжних заходів, спрямованих на зменшення страхового ризику.
2. Який характер мали перші форми страхування?
 - а) комерційний;
 - б) братерської взаємодопомоги;
 - в) корпоративний;
 - г) жодна відповідь не є правильною.
3. Зміст категорії страхового захисту складає:
 - а) спосіб локалізації небезпечних об'єктів;
 - б) економічні відносини щодо профілактики, усунення, локалізації збитків внаслідок несприятливих подій;
 - в) механізм забезпечення підприємств фінансовими ресурсами;
 - г) збільшення товарних запасів у зв'язку з впливом чинника сезонності.

4. Які специфічні риси властиві економічній категорії страхового захисту?

- а) сукупність відносин перерозподілу;
- б) ймовірний характер настання страхового випадку;
- в) об'єктивні взаємовідносини між людьми;
- г) необхідність проведення превентивних та репресивних заходів.

5. Сукупний фонд страхового захисту існує в формах:

- а) резервів страхових організацій, централізованих резервів держави, фондів самострахування підприємств;
- б) резервних фондів підприємств;
- в) кредитів банку;
- г) статутного фонду.

6. Амортизаційна теорія формування страхового фонду стверджує, що джерелом формування страхового фонду має бути:

- а) обігові кошти підприємства;
- б) додана вартість;
- в) витрати виробництва;
- г) чистий прибуток підприємств.

7. Централізований страховий (резервний) фонд створюється:

- а) на державному рівні;
- б) на рівні підприємств;
- в) на рівні страхової компанії;
- г) на державному рівні та рівні підприємств.

8. Які функції виконує страхування ?

- а) економічну, розподільчу;
- б) розподільчу, заощаджувальну;
- в) заощаджувальну, ризикову;
- г) стимулюючу, формування страхових резервів.

9. Суть ризикової функції страхування розкриває:

- а) створення системи страхових резервів;
- б) передача за певну плату страховикові матеріальної відповідальності за наслідки ризику, зумовленого подіями, перелік яких передбачено договором страхування або чинним законодавством;
- в) зменшення наслідків страхових подій;
- г) перерозподіл коштів між страхувальниками.

10. Не відноситься до функцій страхування:

- а) страховий інтерес, суброгація;
- б) превентивна, ощадна, ризикова;
- в) формування і використання страхових резервів;
- г) всі відповіді правильні.

11. Принципами страхування є:

- а) цільове призначення коштів страхових резервів;

- б) повернення страхових платежів;
- в) франшиза, максимальна сумлінність;
- г) максимальна сумлінність;

12. В чому полягає головна роль розвитку страхування в економічній системі суспільства?

- а) страхування підвищує ступінь безпеки бізнесу;
- б) страхування стимулює підвищення продуктивності праці;
- в) у страхуванні створюються значні резерви грошових резервів, що стають джерелом зростання інвестицій в економіку;
- г) страхування дає змогу оптимізувати ресурси, що спрямовуються на організацію економічної безпеки;

13. Страховий інтерес – це:

- а) сукупність відносин перерозподілу;
- б) умова, що визначає взаємини договірних сторін у разі зміни у майбутньому обставин, передбачених угодою, чи в разі виникнення якихось нових обставин;
- в) шкода, якої завдано застрахованому майну внаслідок страхового випадку і яка підлягає відшкодуванню;
- г) страхова сума, якою оцінюється збиток у зв'язку з імовірністю загибелі застрахованих осіб чи інших істот або можливим пошкодженням (знищенням) застрахованого майна та іншими матеріальними втратами.

14. Страховий ризик – це:

- а) сам факт настання страхового випадку;
- б) збиток, що спричинює виплату всієї страхової суми;
- в) ймовірна подія чи сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування;
- г) ризик допущення помилки під час формування страхового портфеля.

15. Закон України «Про страхування» визначає, що предметом безпосередньої діяльності страхової компанії може бути:

- а) фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням;
- б) страхування;
- в) перестраховання;
- г) всі вище перераховані види діяльності.

Література: основна [1, 3-5, 7]; додаткова [12, 13, 17]

Змістовий модуль 9. Страховий ринок.

1. Страхування майна юридичних і фізичних осіб, його види і форми.
2. Страхування кредитних і фінансових ризиків: економічна необхідність, умови, значення і види.
3. Особисте страхування, його сутність і значення в забезпеченні соціального захисту громадян. Види особистого обов'язкового і добровільного страхування.

4. Перестраховання. Доходи і витрати страховика. Прибуток страхових організацій, його розподіл і використання.
5. Поняття страхового ринку і його організаційна структура. Форми існування страхових компаній. Державний нагляд за страховою діяльністю в Україні.

Базові терміни і поняття

Страховий ринок, страхові посередники, фінансово-економічна криза, ліга страхових організацій, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, страховий продукт, страховий агент, страховий брокер, страховий маркетинг, страховий договір, інфраструктура страхового ринку, правила страхування, страхувальник, страховик, представництво, агентство, філія.

Питання для самостійного опрацювання

1. Необхідність і роль перестраховання в забезпеченні сталості страхових операцій.
2. Фінансові результати страхових операцій, їх рентабельність.
3. Ліцензування страхової діяльності.
4. Формування і розвиток страхового ринку в Україні.

Теми виступів та доповідей

1. Удосконалення галузевої структури страхового ринку в Україні.
2. Діяльність страхових посередників на страховому ринку України.
3. Шляхи інтеграції українського страхового ринку в світовий.
4. Маркетингова політика страхових компаній в умовах загострення конкурентної боротьби на страховому ринку.
5. Страхова справа в розвинених країнах світу.
6. Юридичні основи організації страхової справи в Україні.
7. Розвиток законодавчої бази ведення страхової справи в Україні.
11. Моделі державного регулювання страхової діяльності в світі.

Питання для обговорення та самопідготовки

1. В чому полягає дискусійність тлумачення категорії «страховий ринок» різними авторами?
2. Чому страховий ринок в Україні віднесено до ринку фінансових послуг?
3. Розкрийте причини недосконалості галузевої структури страхового ринку в Україні.
4. Що стало причиною втрати довіри населення України до страхування на першому етапі розвитку страхового ринку?
5. В чому полягає відмінність між організацією страхової компанії як суб'єкта підприємницької діяльності і виробничого підприємства?
6. Поясніть причини жорстких вимог зі сторони держави до статутного капіталу страховика.
7. На основі додатково зібраної інформації розкрийте проблемні питання кадрового забезпечення страхових компаній.

8. Розгляньте комплекс правового забезпечення страхування. Оцініть його якість і повноту.
9. Дослідіть хронологію формування системи державного нагляду за страховим ринком в Україні і запропонуйте її періодизацію.
10. Які є можливі напрями удосконалення державної політики у галузі страхування?

Тестові завдання

1. Хто є головними суб'єктами страхового ринку?
 - а) об'єднання страховиків, страхувальники;
 - б) страхові компанії, страхові посередники;
 - в) товариства взаємного страхування, професійні оцінювачі ризиків;
 - г) страхові компанії, страхувальники.

2. Що є товаром страхового ринку?
 - а) страховий захист;
 - б) страхове покриття;
 - в) страхова послуга;
 - г) страховий ризик.

3. В якій організаційно-правовій формі не можуть створюватись страхові компанії в Україні?
 - а) акціонерні товариства;
 - б) товариства взаємного страхування;
 - в) командитні товариства;
 - г) товариства з обмеженою відповідальністю;
 - д) товариства з додатковою відповідальністю.

4. Головним призначенням ліцензування страхової діяльності в Україні є:
 - а) контроль за діяльністю страховиків;
 - б) обмеження діяльності видами страхування, що вказані в ліцензії;
 - в) запобігання банкрутству страховиків;
 - г) перевірка підготовленості страхової компанії до страхової діяльності.

5. Спеціальним державним органом, який регулює страхову діяльність в Україні, є:
 - а) Український комітет у справах нагляду за страховою діяльністю;
 - б) Експертна рада з питань страхування при Кабінеті Міністрів України;
 - в) Департамент фінансових установ та ринків;
 - г) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

6. Що з наведеного нижче становить зміст категорії, "страхового захисту"?
 - а) спосіб локалізації небезпечних об'єктів;
 - б) економічні відносини щодо попередження, усунення локалізації та відшкодування збитків внаслідок несприятливих подій;
 - в) механізм забезпечення підприємств фінансовими ресурсами;
 - г) збільшення товарних запасів у зв'язку з їх сезонністю.

7. Що з наведеного нижче розкриває суть ризикової функції страхування?
- а) створення системи страхових резервів;
 - б) передача за певну плату страховикові матеріальної відповідальності за наслідки ризику, зумовленого подіями, перелік яких передбачено договором страхування або чинним законодавством;
 - в) зменшення наслідків страхових подій;
 - г) перерозподіл коштів між страхувальниками.
8. Прибуток від страхової діяльності формується за рахунок:
- а) зароблених страхових премій та доходів від розміщення тимчасово вільних коштів;
 - б) комісійних винагород за передачу ризиків у перестраховування;
 - в) комісійних винагород страховим посередникам;
 - г) страхових резервів.
9. Страхова премія – це:
- а) винагорода страхувальнику за беззбиткове проходження договору страхування;
 - б) оплата послуг страхового брокера;
 - в) плата страхувальника страховику за надання страхових послуг;
 - г) винагорода перестраховика.
10. Страхові резерви, які формуються страховиками, – це:
- а) технічні резерви і резерви зі страхування життя;
 - б) резерв збитків;
 - в) резерви належних до виплати страхових сум;
 - г) резерв заявлених, але ще не врегульованих збитків.

Література: основна [1, 3-5, 7]; додаткова [12, 13, 17]

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Александрова М. М., Маслова С. О. Гроші. Фінанси. Кредит.: Навч.-методич. посібник. 2-ге вид., перер. і доп. М. М. Александрова, С. О. Маслова Київ: ЦНЛ, 2002.
2. Ходаківська В. П., Беляєв В. В. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навч. посібник. / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв Київ: ЦУЛ, 2002. 616 с.
3. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: Навч. посіб. / За заг. ред. В. Д. Базилевича. Київ: Атака, 2002.
4. Василик О. Д., Павлюк К. В. Держані фінанси України: підручник. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк Київ: ЦНЛ, 2004.
5. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України: підручник. О. Д. Василик, К. В. Павлюк Київ: ЦНЛ, 2004.
6. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Редакція від 13.02.2016. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
8. Податковий кодекс України Верховна від 02.12.2010 № 2755-VI. Редакція від 01.02.2016. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
9. Орищин Т. М. Фінанси: навч. посібник / Т. М. Орищин. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2018. 322 с.
10. Данилюк М. О., Спасів Н. Я., Орищин Т. М. та ін. Фінанси підприємств. Навч. посібник. М. О. Данилюк, Н. Я. Спасів, Т. М. Орищин та ін. Тернопіль: ТАЙП, 2013. – 183 с.

Додаткова література

11. Кудряшов В. П. Фінанси: підручник / В. П. Кудряшов. Херсон: Олді-плюс, 2006. 352 с.
12. Романенко О. Р. Фінанси: підручник / О. Р. Романенко. Київ: ЦУЛ, 2003. 312 с.
13. Оспіщев В. І. Фінанси: навч. посібник / В. І. Оспіщев. Київ: Знання, 2006. 415 с.
14. Благун І. Г. Фінанси: навч. посібник / І. Г. Благун, Р. С. Сорока, І. В. Єлейко. Львів: Магнолія 2006, 2007. 314с.
15. Загорський В. С., Вовчак О. Д., Благун І. Г., Чуй І. Р. Фінанси: навч. посібник / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй. 2-е вид., стер. Київ: Знання, 2008. 247 с.
16. Парижак Н. В. Фінанси: навч. посібник / Н. В. Парижак. Тернопіль: ТНЕУ, 2007. 192 с.
17. Вдовенко Л. О. Фінанси: навч. посібник / Л. О. Вдовенко, Н. М. Сушко, Н. Д. Фаюра. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 152 с.
18. Петровська І. О., Калиновий Д. В. Фінанси (з елементами статистики фінансів): навч. посібник / І. О. Петровська, Д. В. Калиновий. 2-е вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2002. 300 с.
19. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В. М. Опарін. 2-ге вид., доп. і пер. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с.
20. Грідчіна М. В. Фінанси (теоретичні основи): підручник / М. В. Грідчіна, ред., 2-ге вид., випр. і доп. Київ: МАУП, 2004. 312 с.

21. Грідчіна М. В. Фінанси (теоретичні основи): підручник / Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчіної, В. Б. Захожая. Київ: МАУП, 2002. 280 с.
22. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика): навч. посібник. / О. П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2002. 212 с.
23. Князь С. В., Георгіаді Н. Г., Князь О. В. Міжнародні фінанси: навч. посібник / С. В. Князь, Н. Г. Георгіаді, О. В.Князь [та ін.]. Львів: Львів. Політехніка, 2013. 364 с.

ГЛОСАРІЙ

А

АКТ ПРО НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК - документ, що його складають адміністрація та комітет професійної спілки підприємства чи установи, якщо з їхнім працівником стався нещасний випадок і пов'язаний з перебуванням на роботі або виконанням службових обов'язків. У випадках із пасажиром відповідний документ складається на транспорті. У разі, якщо потерпілий застрахований від нещасних випадків, акт надсилається до страхової організації з метою оформлення страхової виплати.

АКТИВИ (Assets) – Усе чим володіє підприємство (готівка, дебіторська заборгованість, обладнання та майно підприємства). Існує три види активів:

1) оборотні активи – готівка та кошти, запаси, які можуть бути досить швидко трансформовані в готівку (як правило, протягом року); 2) основні засоби з довгим терміном служби, що використовуються підприємством при виробництві товарів і послуг (наприклад, будівлі, споруди, земля, обладнання); 3) інші активи, які включають такі нематеріальні активи, як патенти і торгові знаки (що не мають натурально-речової форми, але цінні для підприємства), капіталовкладення в інші компанії або довготермінові цінні папери, «витрати майбутніх періодів» і різні інші активи (залежно від профілю того чи іншого підприємства).

АКТИВИ СТРАХОВИКА - кошти страховика, які інвестовано в цінні папери, нерухомість, інші матеріальні цінності, розміщені на рахунках у банках. Джерелами цих коштів є статутний фонд, страхові резерви та інші пасиви. Від величини й структури А. с. залежить платоспроможність страховика.

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК – непрямий податок на окремі товари, визначені законом як підакцизні, який включають до ціни таких товарів. Сплачують його виробники та імпортери підакцизних товарів

АУДИТОРСЬКА ФІРМА – юридична особа, створена відповідно до законодавства, яка здійснює виключно аудиторську діяльність. Право на здійснення аудиторської діяльності мають аудиторські фірми, включені до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів.

Б

БАЗА ОПОДАТКУВАННЯ - це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання (один об'єкт оподаткування може утворювати кілька баз оподаткування для різних податків).

БАЛАНС (від франц. balance - ваги) – кількісне співвідношення, що складається з двох частин, і вони рівні, оскільки представляють надходження і витрати однієї і тієї ж кількості грошей і товару. Наприклад, за однакової кількості експорту й імпорту товарів спостерігається баланс його виробництва та споживання протягом певного періоду часу.

БАЛАНС ДЕРЖАВИ ПЛАТІЖНИЙ – співвідношення між сумою фактичних грошових надходжень з-за кордону та сумою платежів іншим державам за певний період або на певну дату. Платіжний баланс на певний період (місяць, квартал, рік) складається на основі статистичних показників про здійснену за цей період зовнішньоекономічну діяльність, та дає змогу аналізувати зміни в міжнародних економічних зв'язках країни, масштабах і характері її участі у світовому господарстві.

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ – перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

БОРДЕРО - перелік ризиків із зазначенням частини страхової суми та відповідної їй страхової премії, що передається цедентом на перестраховування. Б. надсилається цедентом страховикові у визначені договором перестраховування строки. Б. бувають попередніми та остаточними.

БРОКЕР СТРАХОВИЙ - юридична або фізична особа, котра, будучи зареєстрованою як суб'єкт підприємницької діяльності, має дозвіл Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України виступати посередником між страхувальником і страховиком. Б. с. діє від свого імені і за дорученням страхувальників або страховиків. До його завдань входить пошук компанії, де можна було б розмістити ризик страхувальника на оптимальних умовах з огляду надійності страховика та розміру страхової премії. У разі страхового випадку Б. с. надає допомогу страхувальникові в оформленні та отриманні відшкодування. Б. с. залучається до розміщення ризиків, що передаються на перестраховування. Оплату за послуги Б. с. здійснює страховик у вигляді комісії, яку Б. с. має право вирахувати зі страхової премії, якщо останню було інкасовано Б. с. Брокери — фізичні особи не мають права отримувати та перераховувати страхові платежі, здійснювати страхові виплати та виплати страхового відшкодування.

БРУТТО-ПРЕМІЯ - загальна сума страхових внесків, що їх сплачує страхувальник. Визначається на підставі страхової суми і брутто-ставки (страхового тарифу).

БРУТТО-СТАВКА - сума визначеної нетто-ставки та навантаження. Ці складові мають різне призначення. Нетто-ставка має забезпечити відшкодування витрат на покриття збитків з ризикових видів страхування, а також на виплати зі страхування життя. Навантаження призначене для забезпечення фінансування витрат страховика на ведення справи та отримання прибутку від страхових операцій.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ – перевищення видаткової частини бюджету над дохідною. Причини виникнення бюджетного дефіциту: розбалансованість та кризові явища у функціонуванні економіки; непослідовність в інвестиційній та інноваційній політиці держави; падіння доходів держави в умовах фінансової кризи; неефективність фінансово-кредитних зв'язків; політична криза; недосконалість законодавчої бази; нецільове та неефективне використання бюджетних коштів; інфляційні процеси в країні; зростання боргу (зовнішнього, внутрішнього); зростання

обсягів тіньової економіки; низький рівень життя громадян; надзвичайні обставини тощо.

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

В

ВАЛЮТА — грошові знаки іноземних держав, а також кредитні та платіжні документи в іноземних грошових одиницях, що застосовуються в міжнародних розрахунках. Валюти розподіляють на вільно конвертовані, частково конвертовані, неконвертовані. Розрізняють внутрішню та зовнішню конвертованість валют.

ВАЛЮТА ПЛАТЕЖУ — валюта, за допомогою якої здійснюються розрахунки або повертаються позички та борги.

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ – регламентація державою принципів організації національної валютної системи та механізмів її функціонування, форма реалізації валютної політики держави.

ВАЛЮТНИЙ КУРС – установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни. Встановлення курсу іноземних валют у національній називається котируванням валют.

ВИГОДОНАБУВАЧ – фізична або юридична особа, яка може зазнати збитків в результаті настання страхового випадку та має переважаюче право на здобуття страхового відшкодування, але не є Страхувальником за Договором страхування. В більшості випадків Вигодонабувач – це власник або заставоутримувач застрахованого майна.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ – кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

ВНУТРІШНІЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ — заборгованість держави всім утримувачам облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та інших державних цінних паперів, тобто громадянам та підприємствам своєї країни, які є кредиторами держави.

Г

ГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ – платежі готівкою суб'єктів господарювання і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

ГРОШІ – економічна категорія, яка означає специфічний товар, що виконує в суспільстві роль загального еквівалента у процесі обміну товарів. Грошова одиниця –

встановлений у законодавчому порядку грошовий знак, один з елементів національної грошової системи.

ГРОШОВИЙ ПОТІК — основний показник, що характеризує ефективність інвестицій у вигляді повернених інвестору коштів. Основою грошового потоку за інвестиціями є чистий прибуток і сума амортизації матеріальних і нематеріальних активів.

ГРОШОВІ СИСТЕМИ — форми організації грошового обігу в країні, які склалися історично і закріплені в національному законодавстві. Елементи грошової системи: 1) грошова одиниця; 2) масштаб цін; 3) вид грошових знаків, які мають законну платіжну силу, — кредитні, паперові гроші, розмінні монети тощо; 4) порядок емісії та обігу грошей; 5) державні органи та установи, які здійснюють регулювання грошового обігу.

Д

ДЕВАЛЬВАЦІЯ – знецінення національної грошової одиниці, яке знаходить своє відображення у підвищенні її курсу по відношенню до іноземних валют.

ДЕМОНЕТИЗАЦІЯ – втрата грошовим металом функції грошей.

ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ – це економічні, кредитні відносини між державою та суб'єктами господарювання.

ДЕРЖАВНІ ДОТАЦІЇ – виділення коштів на покриття збитків, як правило по тому випадку, коли ця збитковість є наслідком певної політики держави.

ДЕФЛЯЦІЯ – процес стримування збільшення грошової маси в обігу (на відміну від інфляції).

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ - процес розподілу інвестованих коштів між різними об'єктами вкладення, які безпосередньо не пов'язані між собою.

ДОБРОВІЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ – форма страхування, що здійснюється на підставі добровільного укладення договору між страховиком і страхувальником. Добровільне страхування здійснюється згідно з правилами страхування, що їх розробляє страховик та погоджує в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ – письмова угода між Страхувальником та Страховиком, відповідно до якої Страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату Страхувальникові або іншій особі, визначеній у Договорі страхування. Страхувальником, на користь якого укладено Договір страхування (надати допомогу, виконати послугу і тому подібне), а Страхувальник зобов'язаний сплачувати страхові платежі в певні терміни та виконувати інші умови Договору. Договір страхування оформляється у відповідності Правилам страхування.

З

ЗВЕДЕНИЙ (КОНСОЛІДОВАНИЙ) БЮДЖЕТ - сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного й соціального розвитку держави

ЗОВНІШНІЙ БОРГ - державний борг іноземним кредиторам як результат залучення коштів на міжнародному фінансовому ринку

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

І

ІНВЕСТИЦІЇ - вкладення капіталу з метою його подальшого зростання, усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що направляються в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту.

ІНВЕСТОРИ - юридичні і фізичні особи, що здійснюють капітальні вкладення з використанням власних і притягнених засобів.

ІНФЛЯЦІЯ – знецінення грошей, що виявляється у нерівномірному підвищенні цін на товари й послуги.

К

КАЗЕННІ ПІДПРИЄМСТВА – створюються у галузях народного господарства, в яких: законом дозволено здійснення господарської діяльності лише державним підприємствам; основним (понад п'ятдесят відсотків) споживачем продукції (робіт, послуг) виступає держава; за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів; переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним; приватизацію майнових комплексів державних підприємств заборонено законом.

КАЗНАЧЕЙСТВО - спеціальний державний фінансовий орган, до функцій якого входить управління державним боргом, а також емісія державних цінних паперів.

КАСКО – страхування корпусу та механізмів транспортного засобу. Відшкодовуються збитки, зумовлені здебільшого пошкодженням або конструктивним знищенням автомобіля, судна, літака, залізничного транспорту.

КЕПТИВНІ СТРАХОВІ КОМПАНІЇ – компанії, що створюються промисловими, торговельними, банківськими та іншими структурами з метою задоволення їхніх потреб у страхових послугах.

КАПІТАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ - загальна сума заборгованості та процентів, що мають бути сплачені державою.

КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ – це витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів. За допомогою капітальних вкладень здійснюється як просте, так і розширене відтворення основних засобів.

КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО - господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).

Л

ЛІЦЕНЗІЯ НА СТРАХОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ – документ, що засвідчує право страхової компанії брати на страхування (перестраховання) страхові ризики певного виду. Видається Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг в Україні та має спеціальну форму. У разі порушення страхового законодавства ліцензію може бути відкликано, припинено, обмежено.

М

МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ – галузь страхування, в якій предметом договору страхування є майно, що належить юридичним або фізичним особам.

МАРЖА (від фр. *marge* – поле, край) термін, який застосовується в банківській, біржовій, страховій, торговій діяльності для позначення різниці між цінами товарів, курсами цінних паперів, процентними ставками та іншими показниками, – це величина, яка є виразником різниці між двома визначеними показниками

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ - вид особистого страхування на випадок втрати здоров'я від хвороби або внаслідок нещасного випадку. М. с. застосовується з метою нагромадження й ефективного використання коштів, потрібних для покриття витрат на медичне обслуговування страхувальників. М. с. може бути обов'язковим і добровільним.

МЕТОД ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ – дає змогу з певною ймовірністю визначити динаміку показників залежно від зміни факторів, які впливають на розвиток фінансових процесів у майбутньому. Побудова моделей базується на використанні методів екстраполяції, регресивного аналізу, експертних оцінок.

МЕТОД ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК - це метод перевірки ймовірності виконання планових завдань під впливом обчислення можливих типів ризику, з якими може зіткнутися господарюючий суб'єкт. Експертна оцінка доповнює економіко-математичне моделювання і проводиться з метою визначення ступеню ризику під

впливом тих чи інших причин, пошуку шляхів запобігання ризику, розробки альтернативних програм тощо. Після експертних оцінок можливе коригування розроблених планових завдань і прогнозів

МИТО – податок, що стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, які переміщуються через митний кордон країни. Мито розраховують митні органи на підставі ставок, які можуть бути встановлені в твердих одиницях або в процентах до митної вартості товарів, що перевозяться через митний кордон.

МИТНІ ПЛАТЕЖІ – податки, що відповідно до Податкового кодексу України або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи.

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Міжбюджетні трансферти поділяються на: 1) дотацію вирівнювання; 2) субвенції; 3) кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів; 4) додаткові дотації

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ – це податки і збори, які сплачують юридичні й фізичні особи до місцевих бюджетів: податок з реклами; комунальний податок; збір за паркування автотранспорту; ринковий збір; збір за право на використання місцевої символіки; збір за право проведення кіно- і телезйомок; збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного продажу і лотерей; збір за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон; збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; збір за участь у бігах на іподромі.

Н

НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ – нездатність учасника платіжної системи в строк, встановлений договором або визначений законодавством України, в повному обсязі виконати свої зобов'язання щодо переказу коштів.

НЕПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ - інвестування, яке здійснюється іншими особами, посередниками.

НЕТТО-ПРЕМІЯ - бруто-премія за мінусом навантаження. Н.-п. призначена для формування страхового фонду, з якого здійснюються страхові виплати й відшкодування.

НЕТТО-СТАВКА - частина страхового тарифу, що призначена для формування ресурсів страховика, спрямованих на виплату страхових відшкодувань і страхових сум. Методи розрахунку Н.-с. у майновому та особистому страхуванні різні. У майновому страхуванні Н.-с. складається з основної частини та ризикової надбавки.

О

ОБ'ЄКТ ОПОДАТКУВАННЯ – майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт,

послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

ОДИНИЦЯ ВИМІРУ БАЗИ ОПОДАТКУВАННЯ - конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку (одиниця виміру бази оподаткування є єдиною для розрахунку і обліку податку).

ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ - галузь страхування, в якій об'єктом страхових відносин є життя, здоров'я, працездатність та пенсійне забезпечення людини. О. с. спрямоване на забезпечення захисту сімейних доходів громадян, а також на нагромадження ними коштів для підвищення рівня свого фінансового благополуччя. О. с. є істотним доповненням до системи державного соціального страхування.

ОЦІНКА РИЗИКУ - аналіз обставин, які всебічно характеризують ризик на підставі інформації, що подається в повному обсязі. О. р. здійснюється як перед підписанням страхового договору, так і після настання страхового випадку.

П

ПЕНЯ – фінансова санкція за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання.

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ - операція між двома страховими компаніями, за якої одна з них (цедент) передає від свого імені за певну плату частину ризику за договором, укладеним зі страхувальником, іншій компанії (перестраховикові). П. дає змогу розукрупнювати великі ризики, поділяючи їх між двома або кількома страховиками, що сприяє збалансованості страхового портфеля кожного з них. Завдяки П. підвищується фінансова надійність страховиків, зростає їхня загальна спроможність нарощувати обсяги страхових послуг. П. буває факультативним (за окремими угодами) і договірним (облігаторним). Останнє зобов'язує цедента передавати на перестраховання в межах визначеної суми всі ризики, характер і розмір яких визначений умовами договору. Є дві форми П. — пропорційна і непропорційна.

ПОДАТОК - обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Податкового кодексу України .

ПОЛІС (СТРАХОВИЙ ДОГОВІР, СТРАХОВЕ СВДОЦТВО) - письмова угода між страхувальником і страховиком, яка засвідчує, що страховик бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку виплатити страхову суму або в межах страхової суми відшкодувати збиток страхувальникові чи іншій особі, зазначеній у П. За умови сплати страхових платежів у визначені строки П. має містити: назву документа, реквізити страховика, прізвище або назву страхувальника, його адресу, перелік об'єктів страхування, розмір страхової суми, перелік страхових випадків, розмір тарифу, а також страхових платежів, термін їх сплати, строк дії договору, права й обов'язки сторін, інші умови, підписи сторін.

ПРИБУТОК – перевищення доходів від продажу товарів та послуг над витратами виробництва і продаж цих товарів. Це з найважливіших показників фінансових

результатів господарську діяльність підприємства міста і підприємців. Прибуток обчислюється як різницю між виручкою від продукту господарської діяльності й сумою витрат факторів виробництва з цього діяльність у грошах. Розрізняють повну, загальну прибуток, звану валовий (балансовою).

ПРИБУТОК ВІД СТРАХОВИХ ОПЕРАЦІЙ - різниця між сумою зароблених страхових премій і собівартістю їх надання.

ПРОФЦИТ БЮДЖЕТУ – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету)

Р

РИЗИК СТРАХОВИЙ (risk) - термін, що відповідає кільком поняттям. Під Р. с. розуміють: а) ймовірну подію чи сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування. Р. с. - можливість загибелі або пошкодження майна від вогню, повені, землетрусу та іншого лиха. В особистому страхуванні Р. с. можуть бути - непрацездатність, смерть, дожиття до певного віку або події.; б) об'єкт страхування; в) вид відповідальності страховика; г) розподіл між страховиком і страхувальником шкоди, заподіяної страховим випадком.

РИЗИК (ПОДАТКОВИЙ) – ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи.

РИЗИКОВА ПРЕМІЯ (risk (or pure) premium) - частина страхової премії, яку страховик призначає для створення необхідного резерву з метою виплати страхового відшкодування.

РОЗПОДІЛЬНА ФУНКЦІЯ ФІНАНСІВ - полягає в тому, що за допомогою фінансового механізму розподіляється та перерозподіляється вартість національного доходу між різними суб'єктами господарювання та напрямками цільового використання.

С

СПІВСТРАХУВАННЯ - страхування, при якому один і той самий ризик у певних частках страхують два або більше страховики, видаючи при цьому спільний або окремі поліси відповідно досуми, що становить частку кожного страховика. Якщо ризик розміщується серед страховиків не повністю, то одним із страховиків вважається страхувальник. Він несе відповідальність в обсязі незастрахованого ризику, не сплачуючи премії.

СТАВКА ПОДАТКУ - розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ – зафіксований у статуті товариства його

СТРАХОВИЙ ВИПАДОК - стихійне лихо, нещасний випадок або настання іншої події, при якій виникає зобов'язання страховика сплатити страхувальникові (застрахованому, вигодонабувачеві) страхове відшкодування або страхову суму. Перелік С. в. передбачається правилами страхування, страховим договором або чинним законодавством.

СТРАХОВИЙ ВНЕСОК (ПРЕМІЯ, ПЛАТІЖ) - сума, що її сплачує страхувальник страховикові за зобов'язання відшкодувати збитки, завдані застрахованому майну, або сплатити страхову суму в разі настання зумовлених подій у житті страхувальника (застрахованого). С. в. може сплачуватись одноразово (до вступу договору в дію) і в кілька строків, обумовлених договором страхування.

СТРАХОВИЙ ФОНД - сукупність натуральних запасів і фінансових резервів суспільства, призначена для попередження, локалізації і відшкодування збитків, завданих стихійними лихами, нещасними випадками та іншими надзвичайними подіями.

СТРАХОВИК - фінансова установа, яка створена у формі акціонерного, повного, командитного товариства або товариства з додатковою відповідальністю, а в окремих випадках і державної організації, що має статус юридичної особи та володіє ліцензією на право здійснення страхової діяльності. Така діяльність дозволяється виключно страховикам — резидентам України.

Т

ТЕРМІН СТРАХУВАННЯ - період дії договору страхування. Звичайно починається не раніше від терміну сплати першого внеску страхової премії і закінчується з наступом страхового випадку, за яким виплачена вся страхова сума, припинення дії договору через несплату чергових платежів або з інших причин, а також після закінчення визначеного договором терміну страхування.

ТОВАРИСТВО ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ - форма організації страхування на основі створення страхових фондів шляхом пайової участі членів товариства. Страхувальникам належать усі активи товариства. У багатьох країнах Т. в. с. набули значного поширення в особистому страхуванні, страхуванні урожаю сільськогосподарських культур та ін. видах.

ТАРИФ – ставка сплати різні послуги, надані підприємствам, і населенню, що називається тарифної ставкою.

ТЕРМІН ДІЇ – період, протягом якого цінний папір, документ, договір, угоду зберігають чинність.

Ф

ФІЗИЧНА ОСОБА – громадянин, людина, що у економічній діяльності, що у ролі повноправний суб'єкт цієї бурхливої діяльності. До фізичних осіб відносять громадян

цієї країни, іноземних громадян, осіб без громадянства, що діють у економіці ролі самостійних постатей, мають право особисто проводити певні господарські операції, регулювати економічні відносини з іншими особами та організаціями, розпочинати відносини з юридичних осіб. Фізична особа діє від власного імені, вже не потребує створенні та реєстрації фірми, підприємства, що необхідно юридичних осіб.

ФІНАНСОВА СИСТЕМА – сукупність законів, правил, норм, регулюючих фінансову діяльність й зав'язуванні фінансових відносин держави (грошова система, система фінансових установ).

Ц

ЦІНА - фундаментальна економічна категорія, яка означає кількість грошей, за яку продавець згоден продати, а покупець готовий купити одиницю товару (певної цінності, в т.ч. нематеріальної, наприклад, знання). Ціна певної кількості товару складає його вартість, тому правомірно говорити про ціну як грошову вартість одиниці товару/цінності. У випадку, коли одиниця даного товару/цінності обмінюється на певну кількість іншого товару/цінності, його кількість стає товарною (еквівалентною) ціною даного товару.

Ч

ЧАСТОТА СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ - показник, що є елементом збитковості страхової суми. Ч. с. в. визначається відношенням кількості страхових випадків до кількості застрахованих об'єктів або договорів страхування в розрізі видів